

Лекція 11

Екологічний аудит

Інформаційні джерела

Офіційний портал ВРУ. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua>.

Он-лайн консультант еколога
підприємства.
<https://ecologiya.com.ua>.

Офіс сталих рішень.
<https://ukraine-oss.com>.

Питання до розгляду

- Цілі і завдання екологічного аудиту.
- Комплексний екологічний аудит господарської діяльності на відповідність вимогам природоохоронного законодавства. Екологічний аудит господарської діяльності підприємства в області охорони атмосферного повітря.
- Екологічний аудит господарської діяльності підприємства в області охорони поверхневих і підземних вод.
- Екологічний аудит господарської діяльності підприємства в області поводження з небезпечними відходами.
- Екологічний аудит своєчасності, правильності та відповідності плати за негативний вплив на навколишнє середовище (збір за забруднення, штрафні санкції).
- Екологічний аудит об'єктів та ситуацій для потреб реалізації механізмів страхування.
- Екологічний аудит дотримання господарським суб'єктом ліцензійних вимог і умов (може бути проведений при отриманні ліцензії на поводження з небезпечними відходами, хімічними речовинами, прекурсорами).

1. Цілі і завдання екологічного аудиту

Про екологічний аудит
Закон України від
24.06.2004 № 1862-IV

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1862-15/conv#n9>

Екологічний аудит

- це документально оформлений системний незалежний процес оцінювання об'єкта екологічного аудиту, що включає збирання і об'єктивне оцінювання доказів для встановлення відповідності визначених видів діяльності, заходів, умов, системи екологічного управління та інформації з цих питань вимогам законодавства України про охорону навколишнього природного середовища та іншим критеріям екологічного аудиту.

Об'єктами екологічного аудиту є:

підприємства, установи та організації, їх філії та представництва чи об'єднання, окремі виробництва, інші господарські об'єкти;

системи екологічного управління;

інші об'єкти, передбачені законом.

Екологічний аудит може проводитися щодо підприємств, установ та організацій, їх філій та представництв чи об'єднань, окремих виробництв, інших господарських об'єктів у цілому або щодо окремих видів їх діяльності.

Суб'єкти
екологічного
аудиту є

замовники;

виконавці
екологічного
аудиту.

У разі проведення обов'язкового екологічного аудиту, замовником якого є заінтересовані органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, суб'єктами екологічного аудиту також є керівники чи власники об'єктів екологічного аудиту.

Замовниками екологічного аудиту можуть бути заінтересовані центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, інші юридичні, а також фізичні особи.

Виконавцем екологічного аудиту може бути юридична чи фізична особа (екологічний аудитор), кваліфікована для здійснення екологічного аудиту відповідно до вимог цього Закону.

Еколого- аудиторська діяльність включає

- проведення екологічного аудиту, а також його організаційне, правове, методичне, консультативне та інші види забезпечення

Критерії екологічного аудиту

- вимоги нормативно-правових актів щодо охорони навколишнього природного середовища, методики, настанови, організаційні вимоги, керуючись якими екологічний аудитор оцінює докази екологічного аудиту, проводить їх аналіз та готує висновок щодо об'єкта екологічного аудиту

Докази екологічного аудиту

- це документально зафіксована інформація щодо діяльності об'єкта екологічного аудиту, яка може бути перевірена.
- Докази екологічного аудиту використовуються екологічним аудитором для визначення відповідності об'єкта екологічного аудиту вимогам законодавства України про охорону навколишнього природного середовища та іншим критеріям екологічного аудиту.

Висновок екологічного аудиту

професійна оцінка об'єкта екологічного аудиту, виконана екологічним аудитором, яка ґрунтується на доказах екологічного аудиту та є головною складовою звіту про екологічний аудит.

Висновок екологічного аудиту є офіційним документом, який засвідчується підписом та печаткою екологічного аудитора.

Екологічний аудит в Україні проводиться

- з метою забезпечення дотримання законодавства про охорону навколишнього природного середовища в процесі господарської та іншої діяльності.

Основними завданнями екологічного аудиту є:

збір достовірної інформації про екологічні аспекти виробничої діяльності об'єкта екологічного аудиту та формування на її основі висновку екологічного аудиту;

встановлення відповідності об'єктів екологічного аудиту вимогам законодавства про охорону навколишнього природного середовища та іншим критеріям екологічного аудиту;

оцінка впливу діяльності об'єкта екологічного аудиту на стан навколишнього природного середовища;

оцінка ефективності, повноти і обґрунтованості заходів, що вживаються для охорони навколишнього природного середовища на об'єкті екологічного аудиту.

Конкретні завдання екологічного аудиту в кожному окремому випадку визначаються замовником, виходячи з його потреб, відповідно до цього Закону та інших актів законодавства України, характеру діяльності об'єкта екологічного аудиту.

Основними принципами екологічного аудиту є:

незалежність;

законність;

наукова
обґрунтованість;

об'єктивність;

неупередженість;

достовірність;

документованість;

конфіденційність;

персональна
відповідальність
аудитора.

Сфери проведення екологічного аудиту

- Екологічний аудит проводиться в процесі приватизації об'єктів державної власності, іншої зміни форми власності, зміни конкретних власників об'єктів, а також для потреб екологічного страхування, в разі передачі об'єктів державної та комунальної власності в довгострокову оренду, в концесію (щодо об'єктів підвищеної екологічної небезпеки), створення на основі таких об'єктів спільних підприємств, створення, функціонування і сертифікації систем екологічного управління, а також здійснення господарської та іншої діяльності.

Форми
екологічного
аудиту

Добровільний

обов'язковий

Добровільний екологічний аудит

здійснюється стосовно будь-яких об'єктів екологічного аудиту на замовлення заінтересованого суб'єкта за згодою керівника чи власника об'єкта екологічного аудиту.

Обов'язковий екологічний аудит здійснюється на замовлення заінтересованих органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування щодо об'єктів або видів діяльності, які становлять підвищену екологічну небезпеку, відповідно до переліку, що затверджується Кабінетом Міністрів України, у таких випадках:

банкрутство;

приватизація, передача в концесію об'єктів підвищеної екологічної небезпеки, крім визначених законом випадків;

передача або придбання в державну чи комунальну власність;

передача у довгострокову оренду об'єктів державної або комунальної власності;

створення на основі об'єктів державної та комунальної власності спільних підприємств;

екологічне страхування об'єктів;

завершення дії угоди про розподіл продукції відповідно до закону;

в інших випадках, передбачених законом.

Екологічний
аудит
поділяється на

Внутрішній

Зовнішній

Внутрішній екологічний аудит об'єкта

- проводиться на замовлення його власника чи органу, уповноваженого на управління ним, для власних потреб.

Зовнішній екологічний аудит об'єкта

проводиться на замовлення інших
заінтересованих суб'єктів.

Вимоги до виконавця екологічного аудиту

Екологічний аудит може здійснювати особа (екологічний аудитор), яка має відповідну вищу освіту, досвід роботи у сфері охорони навколишнього природного середовища або суміжних сферах не менше чотирьох років підряд та якій видано в установленому порядку сертифікат на право здійснення такої діяльності.

Екологічний аудит може здійснюватись юридичною особою, статутом якої передбачений цей вид діяльності і в штаті якої є хоча б один екологічний аудитор.

Забороняється проведення екологічного аудиту органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування, особам, яким законом заборонено займатися підприємницькою діяльністю.

Забороняється здійснювати екологічний аудит господарських об'єктів екологічним аудиторам, якщо вони мають акції цих об'єктів або у іншій формі мають безпосереднє відношення до них.

Результати екологічного аудиту подаються у формі звіту про екологічний аудит, який має містити:

- загальні відомості про об'єкт та замовника екологічного аудиту;
- підстави для проведення екологічного аудиту, його мету, завдання, програму та обсяг виконаних робіт;
- відомості про виконавців екологічного аудиту;
- перелік основних законодавчих актів та інших нормативно-правових актів, для перевірки на відповідність яким проводився екологічний аудит;
- характеристику фактичного стану об'єкта екологічного аудиту, включаючи оцінку ефективності та достатності його природоохоронної діяльності, систем екологічного управління, стану природоохоронного обладнання та споруд, зокрема, час установлення, амортизація, придатність; відомості про сплату екологічних зборів і платежів, включаючи стан та можливості їх сплати та заборгованість, збитки, заподіяні навколишньому природному середовищу, стан статистичної та іншої звітності з охорони навколишнього природного середовища на предмет відповідності її фактичним екологічним показникам;
- висновки екологічного аудиту щодо виявлених невідповідностей екологічних характеристик об'єкта екологічного аудиту вимогам законодавчих актів та інших нормативно-правових актів;
- відомості щодо підприємств, установ, організацій та осіб, яким надається звіт.

Звіт про екологічний аудит може містити рекомендації щодо заходів, які необхідно вжити для усунення виявлених невідповідностей.

Звіт про екологічний аудит є власністю його замовника і підставою для прийняття ним відповідних рішень.

Висновки обов'язкового екологічного аудиту враховуються при визначенні умов приватизації об'єктів державної власності, що здійснюють діяльність, яка становить підвищену екологічну небезпеку, екологічного страхування об'єктів, що здійснюють таку діяльність, передачі або придбанні об'єктів у державну власність та в інших випадках, передбачених законодавством.

Сертифікація на право проведення екологічного аудиту

- Сертифікат на право проведення екологічного аудиту видається центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища.
- Термін чинності сертифіката - три роки.
- Чинність сертифіката може бути припинена достроково чи зупинена на строк до одного року органом, який видав сертифікат, або в судовому порядку у разі грубих порушень, допущених під час проведення екологічного аудиту (недостовірність оцінок, необ'єктивність аналізу фактичних даних, порушення етичних норм тощо), неодноразових, підтверджених замовниками, керівниками (власниками) об'єктів екологічного аудиту або іншими екологічними аудиторами, фактів низької якості проведення екологічного аудиту, порушення законодавства про екологічний аудит.

Про затвердження Положення про
сертифікацію екологічних
аудиторів Мінприроди України; Наказ,
Положення, Перелік [...] від 29.01.2007 № **27**

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0295-07#n200>

2. Комплексний екологічний аудит господарської діяльності на відповідність вимогам природоохоронного законодавства. Екологічний аудит господарської діяльності підприємства в області охорони атмосферного повітря.

Комплексний екологічний аудит

- це незалежна перевірка діяльності підприємства на відповідність нормам природоохоронного законодавства України, що включає оцінку ризиків, системи менеджменту (ISO 14001) та розробку заходів для мінімізації впливу на довкілля. Аудит в області охорони атмосферного повітря фокусується на інвентаризації викидів, наявності дозволів, роботі очисних споруд та моніторингу забруднюючих речовин.

Основні етапи та зміст комплексного екологічного аудиту

Аналіз документації: Перевірка дозвільної документації (ліміти, дозволи на викиди, спецводокористування), екологічних паспортів, звітів з інвентаризації відходів та результатів моніторингу.

Оцінка впливу: Визначення рівня впливу на атмосферне повітря, водні ресурси, ґрунти.

Технічний огляд: Інспекція виробничих процесів, очисного обладнання, місць зберігання відходів.

Звітність: Підготовка аудиторського висновку з рекомендаціями щодо усунення порушень та зниження штрафних санкцій.

Аудит в області охорони атмосферного повітря

Інвентаризація викидів: Перевірка відповідності фактичних джерел викидів даним звіту про інвентаризацію (стаціонарні джерела).

Дозвіл на викиди: Наявність чинного дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Ефективність очисних споруд: Оцінка роботи пилогазоочисного обладнання (ПГО), наявність паспортів на установки та результати їх перевірок.

Моніторинг: Проведення регулярних інструментальних вимірювань викидів на межі санітарно-захисної зони.

3. Екологічний аудит господарської діяльності підприємства в області охорони поверхневих і підземних вод.

Екологічний аудит водних ресурсів

- це незалежна перевірка дотримання підприємством екологічних норм щодо використання та охорони поверхневих/підземних вод, спрямована на оцінку ризиків, зменшення забруднення та розробку рекомендацій. Аудит перевіряє дозвільну документацію, ефективність очисних споруд та запобігає штрафам, що є обов'язковим при приватизації чи страхуванні.

Основні напрямки аудиту водних ресурсів:

Перевірка дозвільної документації: Аналіз наявності та актуальності дозволів на спеціальне водокористування, договорів на водопостачання та водовідведення.

Оцінка стану очисних споруд: Перевірка ефективності роботи промислових очисних споруд, наявності проектної документації та паспортів на них.

Моніторинг якості вод: Аналіз регулярності проведення лабораторних досліджень скидів стічних вод, стану поверхневих водойм у зоні впливу підприємства та підземних вод (артезіанських свердловин).

Інвентаризація джерел скиду: Встановлення всіх точок скиду, обсягів скидів та відповідності показників забруднюючих речовин гранично допустимим скидам (ГДС).

Ефективність водоспоживання: Оцінка раціональності використання водних ресурсів, наявності приладів обліку (лічильників) та заходів із запобігання витокам.

Розробка рекомендацій: Підготовка плану заходів щодо зменшення негативного впливу, приведення діяльності у відповідність до законодавства та оптимізації екологічних платежів

4. Екологічний аудит господарської діяльності підприємства в області поводження з небезпечними відходами

Екологічний аудит поводження з небезпечними відходами

- незалежна оцінка відповідності діяльності підприємства вимогам законодавства, безпеки технологій та системи менеджменту для мінімізації ризиків. Він включає перевірку документації, умов зберігання, обліку та утилізації відходів, допомагаючи уникнути штрафів та екологічних збитків.

Основні напрямки та складові екологічного аудиту в цій сфері:

Перевірка дозвільної документації: Наявність декларацій, ліцензій, договорів на передачу відходів спеціалізованим компаніям, паспортів відходів.

Оцінка місць зберігання: Відповідність складів, контейнерів вимогам герметичності, маркування, наявності інструкцій, засобів ліквідації аварій.

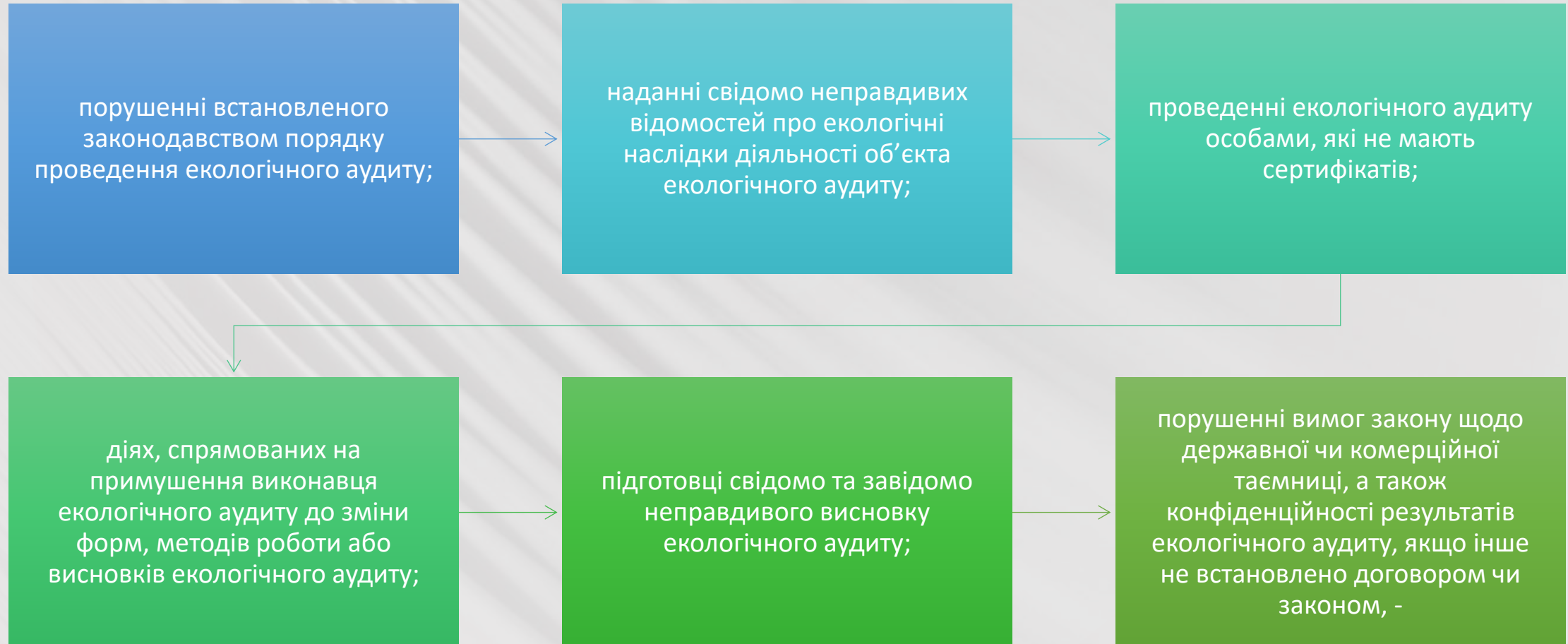
Облік та звітність: Перевірка ведення журналів обліку небезпечних відходів (форма 1-ВТ) та вчасності подання екологічної звітності.

Оцінка екологічних ризиків: Аналіз потенційного забруднення ґрунтів, вод або повітря та ефективності заходів з мінімізації впливу.

Розробка рекомендацій: Підготовка плану заходів щодо усунення порушень та підвищення ефективності екологічного менеджменту.

5. Екологічний аудит своєчасності, правильності та відповідності плати за негативний вплив на навколишнє середовище (збір за забруднення, штрафні санкції)

Особи, винні в: ...підлягають притягненню до дисциплінарної, адміністративної чи кримінальної відповідальності відповідно до закону.

Екологічний аудит плати за негативний вплив

- Екологічний аудит плати за негативний вплив — це незалежна перевірка правильності нарахування, своєчасності сплати екологічного податку (за викиди, скиди, відходи) та відповідності звітності вимогам законодавства. Аудит виявляє ризики, коригує помилки в розрахунках, запобігає штрафам і оптимізує екологічні платежі.

Основні напрямки аудиту:

- **Перевірка правильності нарахування:** аналіз відповідності звітів фактичним обсягам викидів/скидів/відходів, використання коректних ставок податку, наявність дозвільної документації.
- **Контроль своєчасності:** аналіз дотримання строків подання податкової декларації та перерахування платежів до бюджету.
- **Відповідність законодавству:** оцінка відповідності екологічних аспектів діяльності вимогам нормативних актів України.
- **Оцінка штрафних санкцій:** аналіз правомірності нарахованих штрафів або визначення ризиків їх виникнення, що [регулюється статтями 68 Закону про охорону навколишнього середовища](#).

6. Екологічний аудит об'єктів та ситуацій для потреб реалізації механізмів страхування

Екологічний аудит для страхування

- незалежна перевірка об'єктів (підприємств, небезпечних об'єктів) задля оцінки екологічних ризиків, відповідності законодавству та визначення розміру страхових сум. Він мінімізує ймовірність аварій, запобігає збиткам та формує реалістичні страхові тарифи.

Ключові аспекти екоаудиту для страхування:

Мета: Оцінка екологічної безпеки, виявлення прихованих ризиків, зменшення антропогенного впливу та відповідність нормам України.

Об'єкти аудиту: Виробничі потужності, джерела забруднення, системи управління навколишнім середовищем, об'єкти, що підлягають обов'язковому страхуванню.

Процес: Збір та аналіз інформації, перевірка документації, інспекція місць діяльності.

Результати: Формування висновку, який допомагає страховикам встановити обґрунтовані тарифи та ризики.

Обов'язковість: Проводиться, зокрема, при страхуванні відповідальності за шкоду, що може бути заподіяна аварією (екологічне страхування).

7. Екологічний аудит дотримання господарським суб'єктом ліцензійних вимог і умов (може бути проведений при отриманні ліцензії на поводження з небезпечними відходами, хімічними речовинами, прекурсорами)

Екологічний аудит

- превентивний аналіз діяльності суб'єкта господарювання на відповідність вимогам природоохоронного законодавства та ліцензійним умовам, необхідний для отримання права на поводження з небезпечними відходами, хімічними речовинами чи прекурсорами. Аудит перевіряє наявність матеріально-технічної бази, сертифікованого персоналу, технологічних регламентів та договірної документації (експорт/оброблення)

Основні напрямки екологічного аудиту при ліцензуванні:

Відповідність матеріально-технічної бази: Перевірка наявності власних або орендованих приміщень, обладнання, спеціально обладнаних транспортних засобів для небезпечних відходів.

Документальне забезпечення: Наявність затверджених технологічних регламентів на кожну операцію (збирання, зберігання, оброблення, утилізація).

Персонал: Наявність кваліфікованих працівників та відповідальних осіб за управління відходами (окрім медичних працівників та спеціалістів з охорони праці).

Екологічно обґрунтоване управління: Розмежування територій, якщо декілька суб'єктів працюють на одному місці, та наявність договорів на подальшу обробку/експорт.

Питання для самоконтролю

- **1. Цілі і завдання екологічного аудиту**
- Що таке екологічний аудит?
- Яка основна мета проведення екологічного аудиту?
- Які завдання вирішує екологічний аудит на підприємстві?
- Які види екологічного аудиту існують?
- Які принципи проведення екологічного аудиту?
- Хто може виступати замовником аудиту?
- Які нормативно-правові акти регламентують проведення екологічного аудиту в Україні?
-
- **2. Комплексний екологічний аудит діяльності підприємства**
- Що включає комплексний екологічний аудит?
- Які етапи його проведення?
- Які документи аналізуються під час аудиту?
- Як оцінюється відповідність діяльності підприємства природоохоронному законодавству?
- Які результати оформлюються за підсумками аудиту?
- Які рекомендації може містити аудиторський висновок?
-
- **3. Аудит у сфері охорони атмосферного повітря**
- Які об'єкти перевіряються під час аудиту викидів?
- Які дозвільні документи аналізуються?
- Як перевіряється дотримання нормативів ГДВ?
- Як оцінюється ефективність газоочисного обладнання?
- Які порушення найчастіше виявляються?
- Які заходи рекомендуються за результатами аудиту?
-
- **4. Аудит у сфері охорони поверхневих і підземних вод**
- Які аспекти водокористування підлягають аудиту?
- Як перевіряється наявність дозволу на спецводокористування?
- Як оцінюється дотримання нормативів ГДС?
- Які документи водного обліку аналізуються?
- Як перевіряється стан очисних споруд?
- Які типові порушення у сфері водоохорони?
- **5. Аудит поводження з небезпечними відходами**
- Які відходи належать до небезпечних?
- Які ліцензії та дозволи перевіряються?
- Як оцінюється система обліку відходів?
- Як перевіряються умови зберігання та транспортування?
- Які вимоги до паспортизації небезпечних відходів?
- Які порушення найчастіше виявляються?
-
- **6. Аудит плати за негативний вплив на довкілля**
- Що включає плата за негативний вплив?
- Які види екологічних платежів існують?
- Як перевіряється правильність розрахунків збору за забруднення?
- Які джерела даних використовуються для перевірки?
- Як оцінюється своєчасність сплати?
- Які штрафні санкції застосовуються за порушення?
-
- **7. Аудит для потреб екологічного страхування**
- З якою метою проводиться аудит для страхування?
- Які об'єкти підлягають такому аудиту?
- Як оцінюються екологічні ризики?
- Які наслідки аварій враховуються?
- Як результати аудиту впливають на страхові умови?
-
- **8. Аудит дотримання ліцензійних вимог**
- У яких випадках проводиться аудит ліцензійних умов?
- Які види діяльності підлягають ліцензуванню (небезпечні відходи, хімічні речовини, прекурсори)?
- Які документи перевіряються аудитором?
- Як оцінюється матеріально-технічна база підприємства?
- Які кадрові вимоги перевіряються?
- Які наслідки недотримання ліцензійних умов?
- Як аудит пов'язаний із процедурою отримання ліцензії?

Дякую за увагу!

Ek_glo@ztu.edu.ua

Державний університет «Житомирська політехніка»